

כלב בבית כנסת

1. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מגילה פרק ג - ידיד נפש מגילה פרק ג הלכה ג

תני, בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בקהן קלות ראש. לא אוכלין ולא שותין בקהן ולא מטילין בקהן ולא ישינים בקהן ולא נכנסין בקהן לא בתמה בימות התמה ולא בגשמים בימות הגשמים. אבל שונין ודורשין בקהן. רבי יהושע בן לוי אמר בתי כנסיות ובתי מדרשות לתקמים ולתלמידיהם להם מותר להשתמש לפי שמתחילה נבנה עבורם. רבי חזיה רבי יסא מיקבלין בגו פנישתא היו מקבלים אנשים בב"כ. רבי אימי מפקיד לספריא היה מצווה את המלמדים אין אתא בר נש גביכון מלכלך באורייתא לגבכון תיהווין מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי אם יבא אצלכם אדם שאינו בקי בתורה אלא יש בו לכלוכית של תורה, קבלו אותו ואת חמורו ואת בגדיו וישב וילמד אתכם.

2. קרבן העדה מסכת מגילה פרק ג הלכה ג

מפקיד ספריא. מצוה למלמד תינוקות אם יבא בבית מדרשיכם איש שיש בו קצת לחלוחית תורה תהא מקבלין ליה ולחמריה ולכליו בבה"מ ולא תימרו דאסור לנהוג מנהג בזיון בבה"מ כיון שיש בו קצת תורה הרי הוא כתלמיד חכם:

3. עלי תמר מגילה פרק ג הלכה ג

ריב"ל אמר בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם. הטעם, שבזה אין ממעטין מכבודה אלא אדרבא מרבים כבודה שתמיד יהיו נמצאים בה ת"ח ולא יהא ביטול ביהמ"ד. וכן כתבו הלבוש והמג"א בסימן קנ"א...

ומבואר בירושלמי שישנם שלושה סוגים. (א) חכם. (ב) תלמיד. (ג) רטוב מהתורה. והוא כמו שאנו אומרים בן תורה, אבל בגמרא המושג בן תורה הוא אדם גדול בתורה כמ"ש בברכות פ"ד ובכמ"ק עיין שם ובעה"ש בערכו.

...תיהווין מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי. בספר מיקירי ירושלים סימן ביהכנ"ס פירש לנכון ולחמריה היינו משרתו המחמר אחרי בהמתו הנקרא חמר ע"כ. וקמ"ל שאף שבת כנסיות ובתי מדרשות הם רק לחכמים ולתלמידיהם. ולאדם אחר אסור. וכדלקמן בעובדא דרבי ברכיה מכל מקום לחמריה משרתו של ת"ח הצריך לו בדרכו מותר וכמו מנוי. ועיין מ"ש בברכות פ"ג סוף ה"ד ופ"ח סוף ה"ב.

והפנ"מ וקה"ע פירשו שיהיו מקבלין לחמור עצמו ולכליו. ותמוה הכי מקבלין החמור בבית. אכן בהיותי בפקיעין ראיתי שהחדר בנוי כך שיש לרדת במדרגות בחלק מן הבית ושם הוא מיוחד בשביל הבהמות. ואף שזהו רק בוודאי דירה של דחק. מ"מ כל הענין התירו רק אם זה מתוך הדחק, וכמ"ש הרמב"ם וש"ע סימן קנ"א, ועיין בב"י שם שטרח למצוא מקור לדברי הרמב"ם ויתכן אולי שמקורו מכאן שהרי ר"א בכולא חדא מחתינהו ליה ולחמריה ולמנוי, ולחמריה בוודאי רק מתוך דחק וא"כ כל הקבלה של אורח לאכול ולשתות שם הוא רק מתוך הדחק.

4. חידושי הרמב"ן מסכת מגילה דף כו עמוד ב

ובירושלמי רבי אמי מפקד לספרא אין אתי בר נש לגביכון מלכלך באורייתא תהווין מקבלין ליה ולחמריה ולמאניה, כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום מותר בת"ח. אבל אין תנאי שלהם מועיל לחשב בהם חשבונות של בני העיר ואף על פי שהן צריכין לאותן חשבונות ואין להם מקום להתאסף שם מפני שהוא קלות ראש בכבוד בית הכנסת.

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא

בתי כנסיות ובתי מדרשות, אין נוהגין בהם * (א) א א' קלות ראש כגון: (א) שחוק והתול (ב) ושיחה בטילה, * (ג) ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטילין בהם ולא

ונכנסים בהם * בחמה (ד) מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, * א' ות"ח ותלמידיהם (ה) מותרים (ו) לאכול ולשתות <א> בהם, (ז) ב מדוחק, * (ח) ב) ווי"א דקפה"ן אפי'

ka fe n d o t o k (6) ערי (ר"ן פ' בני העיר)

6. ביאור הגר"א אורח חיים סימן קנא

וי"א כו'. כפשטא מותרים ביתא דרבנן לגמרי אבל עובדא דרבינא בבה"כ ושם דוקא מדוחק ר"ן וכתב בשם הרמב"ן דמ"ש על תנאי הן עשוין אפי' בבניינה אלא דוקא מדוחק כגון לאורחים עניים כמ"ש בפ' ע"פ וכן להשכיב שם לצורך כמ"ש בריש ב"ב ובירושלמי אמרו ר' אמי מפקיד לספריה אלו אתי לגביכון אינש מלוכלך באורייתא תהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמניה כו' משא"כ בזילחא דהוי שלא מדוחק כנ"ל:

7. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן מה

בענין סומא שהרגילו כלב להוליכו אם יכול ליכנס לביהכ"נ לתפלה יום א' כ"ג שבט תשי"ג. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר פינחס מרדכי טייץ הגאב"ד עליוזבעט שליט"א, שלו' וברכה.

הנה בדבר הסומא אשר למדו לכלב להוליכו ומוכרח הכלב להיות תמיד אצלו אם יכול ליכנס לביה"כ להתפלל בצבור ולשמוע קדיש וקדושה וקה"ת וקריאת המגילה וכדומה אף שהכלב מוכרח ליכנס עמו או שיש בזה בזיון להכניס בע"ח לביה"כ שהוא מקדש מעט.

והנה איתא בירושלמי פ' בני העיר ה"ג ר' אמי מפקיד לספריא אם אתא ברנש גביכון מלכלך באורייתא לגביכון תיהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי, והוא משום דסובר כר"י בן לוי דאמר שם לעיל מזה בתי כנסיות ובתי מדרשות לחכמים ולתלמידיהם, וכדאיתא גם בגמ' דידן /מגילה/ בדף כ"ח אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן, ולכן אמר ר' אמי לספריא שאף אם הוא רק קצת בן תורה נמי נחשב כבן תורה לגבי זה ומותר כשהוא אורח להיות שם עם חמורו וכל כליו והובא בר"ן במגילה שם. וא"כ חזינן דהכנסת חמור לביהכ"נ אינו קלות ראש ובזיון יותר מאכילה ושתייה דאם היה יותר מזה לא היה ניתר לת"ח דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא דמקדש כדאיתא במג"א /או"ח/ סי' קנ"א סק"ב, ודייק גם מלשון הטור וש"ע דאינך מילי אסור, וגם המג"א הביא שם ירושלמי זה ברמז שכתב וכן הוא בירושלמי שת"ח מותר להתאכסן בביהכ"נ עיין שם, והוא ירושלמי זה שמפורש שגם רשאי להכניס שם החמור, וגם הגר"א בסק"ה הביא לשון הירושלמי, וא"כ פוסקין כן.

וכיון שהוא רק כאכילה ושתייה הרי לזה מהני תנאי בבתי כנסיות שבחול"ל לאכול שם בשעת הדחק אף לכל אדם כדאיתא בר"ן שם בשם הרמב"ן שמהני התנאי אפילו בישובן לענין שאם הוצרכו אנשי העיר להאכיל בהן עניים או להשכיבם שם והביאו הבי"י /או"ח/ בסי' קנ"א. ואף שבש"ע /או"ח/ סעי' י"א משמע שפסק דלא מהני תנאי כלל בישובן לענין אכילה ושתייה, עיין במג"א ס"ק י"ד, אבל בסק"ב הביא גם שיטת הג"א בשם או"ז שעל תנאי שרי אפילו בישובן לאכול ולשתות לכל אדם ואף שלא מדוחק. והגר"א בסק"ה הביא הר"ן בשם הרמב"ן שעל תנאי מותר לכל אדם מדוחק ומשמע שפוסק כן ולכן שפיר פסק המ"ב בבאור הלכה ד"ה אבל שיש לסמוך על הרמב"ן שכן סברי גם הר"ן והרשב"א להתיר אפילו בישובן לכה"פ בשעת הדחק. וכמדומני שבהרבה מקומות נוהגין להקל אף שלא בשעה"ד. ולצורך מצוה קצת כגון לאכול סעודה שלישית בשבת אף שאין צורך גדול שהרי יכול כל אחד לאכול בביתו נוהגין כמעט בכל המקומות להתיר. ואף לעשות משתה בקריאת החתן או בר מצוה נוהגין להקל, אף שאין ברור שיש בזה ענין מצוה. והחסידים נוהגין בכל בתי כנסיות שלהן להתיר אף בדבר

הרשות ממש כהא דאכילה ושתייה ביום היא"צ. ... מ"מ בשעת הדחק ודאי יש לפסוק להתיר שבזה הא מתירין גם הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכדפסק המ"ב בבאור הלכה.

ולכן כיון שבהכנסת חמור חזינן שלא גרע מאכילה ושתייה ושינה יש להתיר בבכ"נ שלנו שעל תנאי הן עשויות אם הוא בשעת הדחק לפסק המ"ב בבאור הלכה. ובודאי שכלב לא גרע מחמור ואין לנו שעה"ד גדול מזה שאם לא נתירנו יתבטל כל ימיו מתפלה בצבור וקה"ת וקריאת המגילה בצבור וגם יש ימים שהעג"נ = שהעגמת נפש = גדולה מאד כגון בימים נוראים וכה"ג שרבים מתאספים עיין ברמ"א /או"ח/ ס"ס פ"ח, שלכן ראייה גדולה שיש להתיר להסומא שהכלב שמוליכו צריך להיות אצלו תמיד, ליכנס לביהכ"נ להתפלל ולשמוע קה"ת וכדומה. אך טוב שישב סמוך להפתח שלא לבלבל את הצבור.

וגם יש להסתפק דאולי בכלל ליכא שום בזיון וקלות ראש בכניסת בהמה אלא כשהכניסה היא שלא לצורך תפלה אלא לצורך התאכסנות כעובדא דירוש' אבל כשהכניסה היא לצורך תפלה של בעליו אפשר אין זה דבר בזיון וקלות ראש כלל, ויהיה נוחא מה שלא הזכירו זה לחדוש דין משום דאין בזה אלא משום ההתאכסנות שהזכיר המג"א בטק"ב, ונוגע זה בביהכ"נ של א"י שאינו על תנאי שג"כ לפ"ז יש להתירו אבל אין זה ראייה ברורה ועדיין יש לעיין בבתי כנסיות של א"י אבל בב"כ שלנו היא ראייה ברורה לע"ד שיש להתיר. ... אבל מהירושלמי הוא ראייה ברורה כדלעיל. ידידו ואוהבו בלונ"ח, משה פיינשטיין

8. שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן לד' הרב מרדכי יעקב ברייש (1896-1976)

השגות על פסקא דאגרות משה, ... ולפע"ד הוראה זו תמוה לרבים (עי' יו"ד סימן רמ"ב סע' י')
לבנות מגדול על יסוד רעוע כזה - ונבאר.

א) הירושלמי מיירי בביהמ"ד או בית הכנסת שהי' לומדים שם וכלשונו ר' אמי מפקד לספרא, ... משמע לי דהיינו ביהמ"ד לפי שעומדין שם כל היום כדאמרין מאי בי רבנן ביתא דרבנן אבל ביהכ"נ לא עכ"ל, והא דמשמע בשו"ע רס"י קנ"א דת"ח ותלמידיהו מותרין לאכול מדוחק אף בביהכ"נ, כבר ביאר המג"א (עי' מחזה"ש שם) כשזרכם ללמוד גם בביהכ"נ שכן הי' דרכם בזמן הש"ס, אבל בזמן שאין לומדים בביהכ"נ אסורין לאכול ולשתות אף לת"ח, דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא דמקדש, אם כן ממילא אין ראי' מירושלמי זה לבתי כנסיות שלנו שנוהגין בהם קדושת בית הכנסת שלא לאכול ולשתות ושלא לעשן וכיו"ב, לא כן בתי מדרשות שלומדים שם כל היום או מקצת יום, שכבר נשתרבו המנהג להקל בדברים כאלו. ונסתר גם הראי' שלו ממה שהחסידיים נוהגין בכל בתי כנסיות שלהן להתיר אף בדבר רשות - זה בורכא, החסידיים נוהגים כן רק בבתי מדרשות שטיבלעך קלויזען שלהם, לא בביהכ"נ שקדושת ביהכ"נ חמורה להם למאד, ומזה הטעם הם נמנעין גם מלהתפלל בביהכ"נ.

ב) ועוד הירושלמי מיירי לענין להתאכסן, וכלשון הרמב"ן הנ"ל, כלומר כיון שהוא אכסנאי ואין לו מקום מותר בתלמיד חכם, משמעות שלא בזמן התפלה, אבל בזמן שהציבור מתפללין ודאי אסור מפני שמתבלבל הכוונה של המתפללים, וכמבואר להדי' ברמ"א סימן צ' סע' כ"א וז"ל ולי נראה דבעלי חיים חוצצין, וכן בסע' כ"ג שם שאין נכון להתפלל נגד בגדים המצוירים מפני שמבלבל הכוונה, ואין לך בלבול כוונה יותר מזה כשרואין באמצע ביהכנ"ס או ביהמ"ד חמור או כלב עומד שם, ועל המציאות אין להתווכח, וזה גרע הרבה יותר מבגדים מצוירים שנאמר עליהן רק הלשון שאין נכון להתפלל, משמעות של זהירות בעלמא, דבחמור או כלב באמצע ביהכנ"ס וביהמ"ד בודאי יבא לידי היתול והוללת והנערים ישחקו בהם, ואין לך קלות ראש יותר מזה באמצע התפלה. ....

ג) ועוד לפע"ד, אין הדבר ברור אם כוונת הירושלמי שכתב "ולחמריה" שמשמעותו חמור, ואפשר כוונתו להאדם שנוהג את החמור שהוא נקרא חמר, ... דר"א מפקד לספריא לקבל בר נש אף רק מלכלך באורייתא (קצת בן תורה) לי' ולחמרי', כלומר החמר שלו אף שהוא אינו בן תורה כלל, אבל מפני שהוא מחמר את חמורו של הבן תורה מותר לאכסן גם לי' ולמאני'. אבל על החמור גופי' אין לנו ראי' משם שמותר להכניסו בביהמ"ד ובפרט ללון שם, וכדמשמע לשון הירושלמי שהיו לנין שם, דבודאי יטיל גללים שם דזה ודאי גנאי לביהמ"ד, ...

ד) ועוד אף אם יהיבנא לי' שכוונת הירושלמי "ולחמריה" הכוונה על חמור ממש (וכאמור שזה אינו דבר ברור ויסוד לבנות עליו בנין כל כך גדול) אין זה ראי' להתיר להכניס גם כלב לביהמ"ד, וכלשונו דודאי לא גרע כלב מחמור, אדרבה ודאי כלב מגרע גרע מחמור, ...

ה) ועוד וזה העיקר אצלי, במקומות הללו שהפקירות כך מצוי' ויהדות כך נתרופפה, ורבים הם האנשים השחצנים ההולכין עם כלביהן בראש כל חוצות, אף שעפי"ד אפשר שאין זה בכלל מה שנאמר בסוף מרובה דלא יגדל את הכלב, והמגדל כלבים כמגדל חזירים, למה נפ"נ למיקם עלי' בארור, כיון שבשו"ע חו"מ סי' ת"ט הגירסא לא יגדל כלב רע בתוך ביתו אלא א"כ קשור בשלשלאות, אכן מאן מפיס לידע אם זה הכלב אינו בסוג זה - והעיקר שאין זה רגש יהדות האמיתית להוליד עמו כלבים, רק האנשים השחצנים עושין כן. א"כ בשלמא כשאחד יראה חמור בביהמ"ד שהוא שם לאיזו סיבה, ליכא חשש למיגדר מילתא שגם הוא יכניס לשם חמור, אבל כשיראה שם כלב ודאי יש מראית העין שיכולין לחשוב זה הכלב של הראש הקהל וכיו"ב שמלווה אותו לדרכו לביהמ"ד, עי' ש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק ל"ג דברבים קרוב הדבר לטעות, וחוז' לזה יפסוק לעצמו כשהותרה הרצועה לאיזה צורך להכניס כלב לביהמ"ד, גם לו יש צורך גדול להכניס כלב וכאמור, בעוונה"ר שהיהדות כך נתרופפה ובפרט במקומות הללו, אם יופתח פתח כמחט של סדקית יופתח הפתח כפתחו של אולם, ויתכן שימצא כבר איזה ראביי להתיר זאת ויתלה את עצמו באילן גדול לומר כבר הותר מהפרושים לצורך גדול להכניס כלב לביהמ"ד, והוא בתור ראביי כבר יכריע מה זה נקרא צורך גדול וח"ו יוכל לצמוח מזה חילול השם גדול - שהנוצרים אוסרים להכניס כלב לבית תיפלתם, ולהבדיל לביהמ"ד מותר. .... ובעוונה"ר לא די שאין לנו כח לגדור גדר, נפרוץ בעצמנו גדר הגדור, מי שהוא מיראי הוראה צריך להתבונן כמה אחריות נוטל עליו בהוראה כזו. ועי' בהקדמת אגרות משה או"ח דברים מלהיבים בענין זה של יראי הוראה וע"ז נאמר חכמים הזהרו בדבריכם של עצמיכם. ...

ז) ולאידך גיסא, מה שכתב באגרות משה שאם לא נתירנו יתבטל כל ימיו מתפלה בציבור וקרה"ת וקריאת מגילה - קשה להאמין שלא יהי' לו איזו עצה שמי שהוא יוליינו לביהמ"ד ועכ"פ לעתים מיוחדים. ואם באמת כן שאין לו שום עצה אחרת, הרי הוא בכלל אונס ורחמנא פטרי' ואף דסומא חייב במצות מה"ת לרוב הפוסקים, ואף לרי"ו מובא בב"י סי' תע"ג (עי' מחה"ש רס"י תקפ"ט) והאגודה פ' החובל דפסקו כר"י דסומא פטור ממצות, עכ"פ מדרבנן חייב וכבתוס' ב"ק פ"ז ועוד מקומות, מ"מ היכי שאי"א הוי אונס ורחמנא פטרי' ... מ"מ מצינו גם מאמר חז"ל חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, והשי"ת יודע מחשבות אדם. והלכה פסוקה בסי' תקפ"ו סע' כ"א שופר של רה"ש אין מחללין עליו יום טוב אפי' בשבות דרבנן כמו לעלות לאילן, אף שיתבטל ע"י זה מצוה מה"ת ומצוה דרבים דחמירא ביותר וכבתוס' גיטין מ"א ב' ד"ה כופין. והעיקר אצלי שעכ"פ לעתים מיוחדים מסתמא ימצא למישהו להוליכו לביהמ"ד, ולא להתיר מפאת זה להכניס כלב לביהמ"ד. וסימן לדבר לא תביא... מחיר כלב בית ד'... כי תועבה הוא. ציריך, י' למטמונים תשכ"ה.